

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 13.12.2004
KOM (2004) 777 galīgā redakcija

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI UN
EIROPAS PARLAMENTAM**

**Enerģētikas dialogs starp Eiropas Savienību un Krieviju no
2000. līdz 2004. gadam**

1. IEVADS

Enerģētikas dialogs, kas tika uzsākts 2000. gada oktobrī Eiropas Savienības galotņu tikšanās laikā ar Krievijas Federāciju, ir radies no uzskata, ka Eiropas kontinents ir kulturāli, vēsturiski un ekonomiski saistīta plaša ģeopolitiska zona, kuras vērtības jāiedzīvina arī nākotnē, papildinot ar enerģētiku kontinenta Rietumus un Austrumus. Krievijas Federācija ir ne tikai mūsu vislielākais fosīlo enerģiju piegādātājs, piemēram urāna, , bet tā zināmā mērā spēlē pārvaldītāja lomu starptautiskajā tirgū, tādējādi veidojot vissološāko un ģeogrāfiski vistuvāko alternatīvu Eiropas enerģētikas apgādei Tuvajos Austrumos. Tajā pašā laikā Eiropas Savienība ir īpaši ieinteresēta iegūt tādu partneri un kaimiņu kā ekonomiski stabili Krieviju, uzsverot ekonomikas un tirdzniecības diferencēšanas nozīmi, lai nodrošinātu ilglaicīgi noturīgu ekonomikas izaugsmi¹.

Partnerattiecību un sadarbības Līgums², (parakstīts 1994. gadā un stājies spēkā 1997. gadā), vispārīgs savā koncepcijā, ir definējis institūciju struktūras, kas veicinās sadarbību visās kopējās interešu tēmās. Tomēr, neskatoties uz Līguma pastāvēšanu, nav atrisināti specifiski jautājumi par enerģiju, kas noskaidroti pēdējā desmitgadē, vai kuriem nav atrasts risinājums kopš 1994. gada, piemēram, kodolvielu tirdzniecība, kas ir abu pušu neapmierinātības avots. Enerģijas hartas līguma īstenošana nespēja piedāvāt risinājumus. Daudzpusējo līgumu ar 51 parakstu, kuram pievienojās ne tikai eiropieši, Krievija 1994. gadā atlika tā ratifikāciju uz nenoteiktu laiku.

1999. gadā norisinājās straujas izmaiņas starptautiskajā enerģētikas konjunktūrā un iekšējā enerģijas tirgus attīstībā, turklāt Krievijas kandidatūra tika piedāvāta PTO un notika desmit jaunu dalībvalstu pievienošanās Eiropas Savienībai, no kurām astoņas no Centrālās un Austrumeiropas valstīm ir palielinājušas Krievijas un Eiropas Savienības savstarpējo ekonomisko saistību, kā arī enerģētiska rakstura steidzami risināmo jautājumu daudzumu, tādus kā ilgtermiņa līgumi vai galamērķa klauzulas. Divpusējs dialogs papildināja Partnerattiecību un sadarbības Līgumam, lai uzlabotu Eiropas Savienības un Krievijas enerģētikas attiecību konkrētu jautājumu risinājumu.

Enerģētikas dialogs ir veltīts vispirms « visu kopējo interešu jautājumu, kas saistīti ar šo sektoru »³ atrisināšanai. Tāpēc par vienu no dialoga prioritātēm izvirzījās sadarbība, kuras nolūks bija sekmēt investīciju klimatu enerģijas sektorā un vienošanos par produkcijas sadali.

Dialogu, ko balsta abu pušu iniciatīva , ir vērsts uz problēmu risināšanu. Četrus gadus tas ir attīstījies, lai nonāktu pie īstām partnerattiecībām, kas šodien sola plašākas perspektīvas un gatavību risināt ne tikai jautājumus, kas saistīti ar energomateriālu tirdzniecību, bet arī ar transporta problēmām, piemēram, to ietekme uz apkārtējo vidi, kas cieši saistīta ar enerģētikas sektoru.

¹ Daži komentētāji uzskatīja šajā sakarā, ka tirdzniecības attiecības starp ES un Krieviju varētu definēt divos vārdos « Enerģija un asimetrija » (« The EU Russia Strategic partners or squabbling neighbours » Centre for European Reform)

² PCA : Partnership and Cooperation Agreement

³ Kopīga deklarācija, kas tika pieņemta pēc 2000. gada oktobra E.S. un Krievijas galotņu apspriedes.

2. ENERĢĒTIKAS DIALOGA VIENOTĀ STRUKTŪRA : VISU DALĪBNIEKU IESAISTĪŠANĀS

, Enerģētikas partnerattiecību divpusējais dialogs ir attīstījies abas puses interesējošo, konkrēto tēmu lokā, mēģinot rast risinājumus, kad ieguvējas ir abas puses (« gagnant-gagnant »). Lai gūtu panākumus, nedrīkstēja aizmirst nevienu lēmuma pieņemšanas posmu. Dialogā bija jāiesaistās visiem dalībniekiem. Tādējādi darba struktūras ieviešana tika vērsta uz elastīgu organizāciju un pastāvīgu dialogu gan starp politisko aprindu, gan starp industriālo nozaru pārstāvjiem .

2.1. « Politika » sekmīga dialoga dzinējs

2000. gada oktobrī ES un Krievijas galotņu tikšanās laikā prezidenti Putins, Širaks un Prodi nonāca pie enerģētikas dialoga idejas . Nākamo galotņu tikšanās laikā regulāri tika ziņots par darbu gaitu (progresu ziņojums⁴) un tika ieteikta vēlāmā virzība. Diviem kopīgiem partneriem, ko attiecīgi nozīmēja prezidents Putins un prezidents Prodi, bija jāvada dialogs⁵. Viņu iecelšana ir sekmējusi dialoga attīstību. Padome regulāri konsultēja un informēja dalībvalstis par Komisijas dienestu ziņojumiem (darba dokumenti). Lielākās daļas dalībvalstu izraudīta interese par dažādu lietu gaitu, un pašreizējās Padomes prezidentūras vēlme padarīt enerģētikas dialogu par vienu no savām prioritātēm, apstiprina tā nozīmīgumu un lietderību, ko uzsvēra jau 2001. gadā, kad komisāri (Patens un Lamī) ierosināja, lai enerģētikas dialogs kļūtu par « plašāku attiecību celmlauzi »⁶. Nīderlandes prezidentūra piedāvāja dalībvalstīm neoficiālu dokumentu (non-papier)⁷ ar rekomendācijām par institucionālo organizāciju un dialoga nākotnes prioritātēm. Tās ir iekļautas piektajā apkopojumā, kas tika nolasīts 2004. gada E.S. un Krievijas galotņu tikšanās laikā.

2.2. Pilnā mērā iegūstoša industrija

Kopš enerģētikas dialoga sākuma, uzņēmēji tika uzaicināti piedalīties divpusējās darba grupās par stratēģiju, tehnoloģiju pārceļšanu, investīciju, ekoloģijas jautājumu un enerģētikas efektivitātes tēmām. Šīm grupām, kuru sastāvā bija Eiropas un Krievijas privātā sektora un nacionālo administrāciju eksperti, bija jāizpēta kopējo interešu jomas un jānosaka prioritārās sadarbības sektorus. Viņiem bija jāsniedz secinājumus un ieteikumus apkopojumā, ko nolasīja abi partneri ES un Krievijas galotņu tikšanās laikā 2001. gada oktobrī. Paredzēts, ka šīs grupas nākotnē tiksies vēl, lai virzītu uz priekšu specifiskākus sižetus, kā to vēlas Nīderlandes prezidentūra. Tematiskām grupām tika izvirzītas četras tēmas : investīcijas, infrastruktūras, enerģētikas efektivitāte un tirdzniecības plūsma.

Rūpnieku apaļā galda sanāksme (EU – Russia industrialists' Round Table) nozīmīgi papildina šīs tematiskās darba grupas. Rūpniecība ir uzņēmusies iniciatīvu, aktīvi

⁴ Līdz šim brīdim ES un Krievijas galotņu apspriedē tika nodoti pieci ar sarunu partneriem saistītie progresu ziņojumi: 2001. gada 3. oktobra 8. galotņu apspriedē, 2002. gada 29. maija 9. galotņu apspriedē, 2002. gada 11. novembra 10. galotņu apspriedē, 2003. gada 6. novembra 12. galotņu apspriedē un 2004. gada 25. novembra 14. galotņu apspriedē.

⁵ Krievijas Federācija ir norīkojusi Viktoru Kristenko (vicepremjermministrs un Rūpniecības un enerģētikas ministrs) un no Komisijas puses tika iecelts Enerģētikas un transporta ĢD vadītājs Fransuā Lamurē.

⁶ 2001. gada 5. decembra laikrakstā Financial Times.

⁷ Neoficiāls dokuments (non papier), pieņemts Padomē (COREPER) 2004. gada 26. oktobrī.

piedaloties enerģētikas tirgu integrācijā «*enerģijas pārvaldīšanas grupā*»⁸ (dibināta 2003. gada decembrī⁹), kurā ir Eiropas un Krievijas uzņēmumu pārstāvji. Šī struktūra būs enerģijas dialoga kodols un uzņēmumu piedalīšanās koordinācijas mehānisma orgāns. Ražotāju dalība nodrošina ilglaicīgu enerģētikas partnerattiecību panākumus. Pārvaldīšanas grupas sanāksme un sestā rūpnieku apaļā galda sanāksme notika 2004. gada 10. novembrī, klāt esot diviem kopīgiem sarunu partneriem un Nīderlandes prezidentūrai (Zalm kungs, Nīderlandes vicepremierministrs un finanšu ministrs). Viņš piekrita, ka četrām tematiskām grupām jāsniedz ziņojums Pārvaldīšanas grupai, kas savukārt veiks informācijas apkopojumu.

2.3. Dialoga konkrētas īstenošanas struktūras :

2000. gada oktobrī ieviestā darba metode, kas balstījās uz kopīgo sarunu partneru personisko iesaistīšanos, apaļo galdu un apspriežu konferenču organizāciju, kur iesaistījās visi ieinteresētie dalībnieki, ir izrādījusies veiksmīga. Nesen izveidotās atbalsta struktūras dod jaunu impulsu un bagātina dialogu. Šīs atbalsta struktūras papildina Partnerattiecību un sadarbības Līguma struktūras, kas ir ES un Krievijas Partnerattiecību pastāvīgā padome (enerģijas jautājumu izskatīšanai), sadarbības komiteja, kā arī apakškomitejas, kuras tehniskā līmenī izskata enerģētikas jautājumus.

⁸ Starp šīs grupas biedriem, ir jāatzīmē aktīva Čubaisa (Rao-Ues izpilddirektors), Millera (Gazprom izpilddirektors), Vekselberga (BP-TNK), Bernotata (E.on izpilddirektors), Sutherland (Sazerlenda) (BP) un Verberga (GasUnie) kungu dalība.

⁹ EU/Russia Industrialist Round Table, Maskavā, 2003. gada decembrī : http://www.europa.eu.int/comm/energy/russia/reference_texts/industrialists_en.htm

a) Elastīga darba metode

– **sarunu partneru regulāras tikšanās**

Lai apspriestu pašreizējo jautājumu izskatīšanas gaitu, abas puses regulāri tiekas. Koordinācijas vienība, kas sastāv no Komisijas attiecīgajiem dienestiem, ir pulcējusies 36 reizes kopš dialoga sākuma. Tās biedriem ir regulāras sanāksmes ar krievu korespondējošiem locekļiem par dažādām aktuālām tēmām, kas skar dabas gāzes, urāna tirdzniecību vai elektrības apmaiņu.

– **apaļo galdu sanāksmes**

Vairākas apaļo galdu sanāksmes pulcēja Krievijas un Eiropas augstākā līmeņa privātā un sab gada 10. decembrī) ir notikusi konference par dabas gāzi un Maskavā (2002. gada 16. oktobrī) par elektrību, kur pulcējās galvenie privātā sektora dalībnieki, dažādi krievu ministri, Komisijas dienesti un tajā skaitā arī komisārs (de Palacio kundze vai Monti kungs), kā arī Padomes prezidentūra¹⁰.

Turklāt notiek regulāra analīžu, scenāriju un stratēģiju salīdzināšana visaugstākajā līmenī ar Eiropas un Krievijas ražotāju līdzdalību. Krievijas RAO UES elektroenerģijas uzņēmuma prezidents A. Čubaiss, un Gazprom prezidents A. Millers, ļoti aktīvi piedalās šajā dialogā.

b) Atbalsta struktūra

Divas stabilas struktūras atbalsta uzsāktos darbus : kopējais enerģētisko tehnoloģiju centrs un tirgus uzraudzības institūcijas.

– **ES unKrievijas enerģētikas tehnoloģiju kopējais centrs**

ES unKrievijas enerģētikas tehnoloģiju kopējais centrs¹¹ tika izveidots Maskavā 2002. gada 5. novembrī. To vada divi direktori ar vienādām tiesībām : no Krievijas un no Eiropas. Centrs ir pamats, kam jāveicina progresīvās enerģētiskās tehnoloģijas (naftas, gāzes, ogļu, elektroenerģijas, jaunu un atjaunojamu enerģiju un enerģijas ekonomijas sektoros) ar ražošanas partnerattiecību palīdzību, un vienkāršotu investīciju finansējumu prioritāro projektu labā.

¹⁰ Var uzskaitīt arī citas apaļo galdu sanāksmes, kas jau ir notikušas vai notiks drīzumā tehniskā līmenī : konference par enerģētikas stratēģiju salīdzinošām analīzēm (Maskavā, 2003. gada 17. oktobrī) ; apaļā galda diskusijas par naftas produktu kvalitāti (2004.gadā) ; seminārs par enerģētikas efektivitāti (2004. gadā).

¹¹ Vairāk informācijas par centru :
<http://www.technologycentre.org/eng.htm><http://www.technologycentre.org/eng.htm>

Lai tiktu galā ar savu uzdevumu, centrs uzņemas:

- sekmēt nepieciešamos apstākļus, lai veicinātu informācijas apmaiņu par progresīvām enerģētikas tehnoloģijām, organizēt un koordinēt darbības, kas veicinās kontaktu veidošanos starp Krievijas un Eiropas enerģijas sektoriem, tajā skaitā izpēti un tehnoloģijas attīstības jomās.
- Veikt uzskaiti, novērtēt un vienkāršot konkrētus tehnoloģiskās sadarbības vērienīgus projektus iepriekš minētajos enerģētikas sektoros un palīdzēt to attīstības veicināšanu.
- Veidot saiknes un nodrošināt saistītu aktivitāšu koordināciju ar citiem Krievijas un Eiropas enerģijas centriem, kā arī veicināt kopējās informācijas platības izveidi enerģētisko tehnoloģiju izplatīšanai.

Lai to panāktu, centrs ir organizējis dažādas apaļo galdu sanāksmes, un nācis klajā ar priekšlikumiem par tehnoloģiskajiem projektiem, kas būtu izdevīgi abām pusēm.

Šī centra aktivitātes veicinās investīciju piesaisti abām pusēm centra darbības jomās.

– **Tirgus uzraudzības institūcijas**

Lai uzlabotu Savienības iekšējā enerģijas tirgus progresīvāku integrāciju un nodrošinātu enerģijas apgādes drošību, enerģijas tirgus novērošanas sistēma ļaus sekot datiem un galvenajiem jautājumiem par sekmīgu darbību un par iekšējā enerģijas tirgus apgādes drošību, vienkāršot nepieciešamo enerģētikas infrastruktūru izveidi, un noteikt Savienības iekšējās un ārējās enerģētikas apgādes riskus. Novērošanas struktūra īpaši attieksies uz naftas, dabas gāzes un elektroenerģijas sektoriem.

Šī Komisijas iekšējā struktūra nodrošinās centralizētu datu un drošu kvalitatīvu informāciju avotu. Tā palīdzēs Komisijai, dalībvalstīm, uzņēmējiem un citām ieinteresētām pusēm pieņemt lēmumus enerģētikas politikas vai jaunu investīciju jomā un pat ļaus garantēt Savienības enerģētikas apgādes drošību īsā, vidēji ilgā un ilgā laika posmā. Atbalsts konkurencei un nepieciešamība nodrošināt enerģētikas apgādi par izdevīgāku cenu ir stratēģija, ko Eiropas Padome definēja Lisabonā (2000. gada 23. un 24. martā).

Veicinot ES un Krievijas abpusējo interesi enerģētikas apgādes drošības un stabilitātes uzlabošanā, kā arī Krievijas nozīmīgumu, kā enerģijas piegādātāju ES, Komisija vēlas pievienot Krieviju šīs uzraudzības institūcijas darbam, cik ātri vien iespējams un nodibināt saikni ar gāzes un naftas tirgu uzraudzības sistēmu, ko plāno izveidot Krievijas Federācija.

3. ENERĢĒTIKAS DIALOGA REZULTĀTI

Enerģētikas dialoga ietvaros ar Krievijas Federāciju trīs jautājumi, kas , pierādīti ar konkrētām darbībām, tika iekļauti Zaļajā grāmatā « Par Eiropas enerģētikas apgādes drošības stratēģiju », ko Komisija pieņēma 2000. gada 30. novembrī, ir nostiprināt

konkurenci enerģijas iekšējā tirgū, nodrošināt ilgstošu attīstību un garantēt ārējo enerģētikas apgādi.

Dialogs ir ļāvis atrisināt Krievijas uzņēmumu grūtības iekšējā enerģijas tirgū, izveidojot skaidrus un paredzamus tiesības aktus uzņēmumiem, kas darbojas Kopienas tirgū. Tas ir pavēris ceļu Eiropas uzņēmumiem Krievijas tirgū. Šā perioda laikā, tika īstenotas BP, Shell, Total un ENI investīcijas. Dialogs ļāva atrisināt dažas konkrētas grūtības, ar kurām Eiropas uzņēmumi varēja saskarties. Krievijas investīciju apvērsums Eiropas Savienībā, tika īstenots galvenokārt pateicoties Gazprom dalībai.

Turklāt dialogs ir nodrošinājis ilglaicīgas apgādes apstākļus Eiropas kontinentā, pateicoties transporta infrastruktūru būvei un modernizācijai, kā arī drošības noteikumu izveidei.

Nebūtu iespējams nonākt pie šiem rezultātiem bez abu pušu ieinteresētības. Krievija un Eiropas Savienība ir lielā mērā savstarpēji energoatkarīgas. Eiropas 25 valstu Savienībai, Krievija ir galvenais enerģētikas produktu piegādātājs, neatkarīgi no tā, vai runa ir par dabas gāzi (1/2 no importa), naftu (1/4 no importa) vai par urānu (1/3 no importa). Krievijai, ES ir galvenais ekonomikas partneris. Enerģētikas eksports ir Krievijas dabīgais noieta tirgus (viss eksports tiek orientēts uz Eiropu: naftas vadi, gāzes vadi, tai skaitā upes tīklus, dzelzceļi un zemes ceļi). Šo izejvielu pārdošana nodrošina ieiešanu valūtas tirgū un veido aptuveni 40% ieņēmumu valsts budžetā.

Tajā pašā laikā, ES turpinās uzsvērt Krievijai ekonomikas un tirdzniecības diferencēšanas nozīmi, lai nodrošinātu noturīgu ekonomikas attīstību.

3.1. Enerģētikas dialogs kalpo iekšējam tirgum

Ja iekšējais tirgus ļaus racionalizēt Eiropas enerģētikas sektoru Savienības patērētāju labklājībai, tas varētu vājināt iepriekš izveidotās saiknes ar enerģētikas produktu starptautisko tirgu. Eiropas Savienības importa atkarības noteikts pieaugums nākošajās desmitgadēs paredz tirgus nošķiršanu no tās. Tādējādi Krievijas piedalīšanās Eiropas Savienības fosilās enerģijas apgādē ir ļoti būtiska. Tādējādi Eiropas Savienība neplāno noteikt kvantitatīvus ierobežojumus importam. Tirgus atvērtība un dabiska konkurence ir Savienības stabilas apgādes garantēti.

Gāzes sektors, no kura mūsu ekonomika nākotnē būs sevišķi atkarīga, šķiet šajā ziņā ir visvairāk pakļauts pārmaiņām. Krievijai vajadzētu turpināt būt par galveno ārējo Savienības piegādātāju¹². Rezultātā, būtu nepieciešams, lai eksportētājvalstis nepārveidotu iekšējā tirgus līgumus tādā veidā, kad ekonomika neievēro Kopienas tiesību aktus.

Ir jābūt skaidrībai par iekšējā tirgus tiesību aktiem, kas ir pretrunā ar ilgtermiņa līgumiem, kuros ir teritoriālā ierobežojuma klauzulas, un pretrunā ar brīvajam tirgum

¹²

Mūsu ekonomikā jūtami pieaug gāzes nozīme, kas ir plaša spektra enerģija. No 2000. gada līdz 2030. gadam tā veidos no 1/5 līdz 1/3 no mūsu kopējā patēriņa un no 1/3 līdz gandrīz pusei elektroenerģijas patēriņā. 2030. gadā importētā gāze varētu veidot līdz 80% no mūsu vajadzībām. Imports no Krievijas nākamajos gados tikai paaugstināties, pat ja 50% Krievijas izcelsmes importa paliks mums.

un Savienībā spēkā esošajiem konkurences likumiem. Pateicoties dialogam, šos aspektus varēja apspriest un apsvērt arī risinājumus. Ilgtermiņa līgumu princips tika saglabāts. Pārlicība par apgādes drošību un ilglaicību, garantēja arī investīciju paredzamību (ražošanā un infrastruktūrā), kas nepieciešami Savienības apgādei. Attiecībā uz galamērķa klauzulām, kas nesavienojamas ar iekšējā enerģijas tirgus likumiem, 2003. gada 6. oktobrī tika panākta vienošanās starp ENI un Gazprom. Tam drīzumā sekos arī citas vienošanās līgumu noslēgšanai ar Vāciju un Austriju.

3.2. Enerģētikas dialogs kalpo ilgstošai attīstībai

Kopš enerģētikas dialoga uzsākšanas ar Krieviju, Komisija ir uzsvērusi Kioto protokola saistību nozīmi. Dialogā, Komisija neaizmirsā atgādināt, ka arī Krievijas Federācijai būtu jāratificē protokols, lai to varētu īstenot.¹³ Kioto protokola īstenošana liktu Krievijai pievērsties ekonomiskākam savu nacionālo enerģētikas resursu patēriņam veidam.

Lai veicinātu ilglaicīgu ekonomisko izaugsmi Krievijā, tai jāturpina veikt būtiskas reformas, tajā skaitā arī enerģētikas sektorā, jo īpaši tas attiecas uz dabīgo monopolu struktūru un pārvaldi, cenu struktūru un dabas resursu nodokļu sistēmu. No vienas puses, šīm reformām vajadzētu veicināt tirdzniecības stabilitāti nākotnē, jo tām būs labvēlīgs efekts plānotajām investīcijām un enerģētikas efektivitātes uzlabojumu. No otras puses, reformām vajadzētu veicināt Krievijas ekonomikas dažādošanu, sekmējot citu sektoru reorganizāciju un attīstību.

Krievijas ekonomikas modernizācija un augstu pieauguma tempu atbalsts (ap 7% gadā), prasa, lai Krievijas rūpniecība pievērstos pieaugošai enerģētikas efektivitātei, izveidojot papildus eksporta iespēju, kur Savienība būtu viena no ieguvējām. Energomateriālu transports (zemes un jūras), kas drīzumā būs daudz intensīvāks starp Krieviju un Savienību, ir arī viens no Eiropas Savienības valstu problēmām attiecībā uz a.

a) Videi draudzīgs enerģētikas patēriņš

Energojaudas pieaugums veido daļu no Krievijas Federācijas enerģētikas stratēģijas. Šajā jomā, ražošanas sadarbība, īstenota ar prakses un tehnoloģiju apmaiņu starp Eiropas Savienību un Krievijas Federāciju, var izrādīties produktīva. Apaļā galda sanāksme par enerģētikas efektivitāti ēkā ir notikusi Maskavā (2004. gada oktobrī) un vēl viena Nižnij Novgorodā, lai precizētu projektus, kas varētu tikt izvērtēti ar Enerģētikas tehnoloģiju kopējā centra atbalstu.

Pilotprojekti par enerģētikas efektivitāti tika vienlaicīgi uzsākti Krievijas Ziemeļos un Dienvidos: Arhangeļskā, Astrahaņā un Kaļiņingradā, kas atrodas būtiskā politiskā pozīcijā, veicinot sadarbību enerģētikas jomā, jo šis ir iespiests Eiropas teritorijā.

Pateicoties enerģētikas efektivitātes programmas īstenošanai Kaļiņingradai potenciālo enerģijas ekonomiju novērtē līdz 35-40%. Šis potenciāls ir ievērojams

¹³

2004. gada oktobrī, Krievijas Dome ratificēja Kioto Protokolu, kas ļaus Krievijas Federācijai gūt labumu no tā. 2005. gada sākumā Eiropas Komisija nodrošinās tehnisku palīdzību ar TACIS programmu (2 miljoni eiro).

reģionam, ņemot vērā, ka tas līdz 90% ir apgādāts ar primāro enerģiju, kas nāk pa gāzes vadu tranzītā no Krievijas un 95% no elektrības tiek piegādāta ar krievu tīklu IPS/UPOS. Baltijas valstu pievienošanās ES un kopējam Eiropas elektroenerģijas tīklam prasa tehniskā risinājuma meklējumu attiecībā uz Kaļiņingradas elektrības sistēmu. Tas, savukārt, prasa risinājuma meklējumu, kas būtu saskaņots starp ES un Krieviju.

Enerģētikas efektivitātes programmām jāpastāv līdzās paralēli atjaunojamo enerģijas avotu attīstībai. Apaļā galda sanāksme par atjaunojamām enerģijām, ko organizēja Kopējais Centrs, notika Maskavā 2004. gada 22. jūnijā¹⁴. Tās mērķis bija iedrošināt atjaunojamo enerģiju attīstībai labvēlīgas vides radīšanu. 2004. gada darba programma tika pieņemta kopā ar Komisiju un Krievijas rūpniecības un enerģētikas ministriju. Lai apsvērtu Krievijas piedalīšanos meklējumu programmā, tika organizēti semināri par kurināmo, CO2 sekvestrāciju un biomasu.

Pēc Kioto protokola ratifikācijas, enerģētikas tehnoloģiju centram būtu jāizpēta pamatotība privātajām investīcijām "Joint Implementation" veida projektiem. Projekti Arhangeļskā, Astrahaņā un Kaļiņingradā varētu tikt izmantoti kā pilotprojekti.

b) Videi draudzīgs transports

Transporta tīkla fiziskā drošība arī ir nozīmīga sadarbības joma. Enerģētikas dialogā ir aplūkota reģionālās uzraudzības sistēmas ieviešana ar satelītu palīdzību, naftas un gāzes infrastruktūrās notikušo negadījumu un noplūdes noteikšanai. Programmā TACIS 2004 tika nolemts izveidot tehnisko palīdzību ar mērķi novērtēt rehabilitācijas un investīciju nepieciešamību, ogļudeņraža eksporta tīkla drošības un efektivitātes uzlabošanai Krievijā.

Jūras piesārņojums ir ļoti liela problēma visās Baltijas jūras un Ziemeļ jūras valstīs. Nesen notikušo jūras avāriju un satiksmes pieaugošā blīvuma dēļ ES piekrastē, jautājums par jūras drošību kļūst par sevišķi svarīgu jautājumu ES un Krievijas sadarbībā. Komisija ir panākusi, ka Krievija pastiprinās savu « tankeru » kontroli, atbrīvojot ostas un ka tā atbalstīs Eiropas Savienības pūliņus, sadarbojoties ar Starptautisko Jūrniecības Organizāciju (SJO) un izņemot no aprites naftas tankerus ar vienkāršu korpusu. Attiecībā uz šo pēdējo punktu, 2003. gada 4. decembrī ar SJO tika pieņemta vienošanās, kas stāsies spēkā 2005. gada aprīlī. ES plāno palielināt tikšanās skaitu ar Krieviju, lai iedrošinātu ātru SJO normu piemērošanu. Īpaši uzsvērtā ir zemes ceļu transporta loma (naftas vadu un dzelzceļa transports).

Transportu, kā enerģētikas patēriņa sektoru, nevajadzētu attālināt no enerģētikas dialoga. Tas veido trešdaļu no piesārņojuma ar CO2 un to racionalizācija, sevišķi ņemot vērā pārvietošanos pilsētā, varētu būt svarīgs vides uzlabošanas faktors. Aktīva sadarbība šajā sektorā varētu būt izdevīga abām pusēm. Pirmais seminārs par transporta politiku notika 2004. gada maijā un tas ir ļāvis noteikt sadarbības laukus nākamajiem gadiem, bet otrais seminārs, kas bija veltīts pilsētas transportam, notika 2004. gada oktobrī.

¹⁴

Vairāk informācijas : <http://www.technologycentre.org/>

3.3. Enerģētikas dialogs kalpo paredzamai un stabilai apgādei

Kā tika norādīts Zaļajā grāmatā par Savienības enerģētikas apgādes drošību, Eiropas politika apgādes drošības ietvaros paredz palielināt enerģētikas autonomiju vai minimizēt tās atkarību, samazinot ar to saistītos riskus. Sadarbībai ar Krievijas Federāciju ir jāmērķē uz konstruktīvas savstarpējas atkarības sakaru izveidi, jo ES enerģētikas atkarība no tās neizbēgami pieaugs. Tādēļ būtu jānosaka paredzamus tirdzniecības tiesību aktus, jāpalielina transporta tīklu un jāsekmē investīcijas, tādējādi veicinot stabilāku un paredzamāku likumdošanas struktūru, kā arī jāveicina būtiskas reformas Krievijas enerģijas sektorā.

a) Enerģētikas produktu tirdzniecība

Naftas tirdzniecība bija viena no pirmajām enerģētikas dialoga tēmām. Pēc daudzām pārrunām ar Krievijas pusi, sevišķi pēdējās paplašināšanās sakarā, kopīgajā deklarācijā par attiecībām starp Krieviju un ES, un ES paplašināšanos, tika oficiāli apstiprināts, ka vairāk nav ierobežojumu dabas gāzes un naftas importam Eiropas Savienībā.

Divpusējā vienošanās starp Eiropas Savienību un Krieviju par Krievijas pievienošanos Pasaules Tirdzniecības Organizācijai 2004. gada maijā, abas puses vienojās par noteiktiem jautājumiem enerģijas jomā. Krievija ir uzņēmusies PTO saistības par gāzes cenu rūpniecības patērētājiem un par eksporta tiesībām attiecībā uz energomateriāliem. Turklāt abas puses vienojās savas sadarbības padziļināšanas nolūkos par jautājumiem, saistītiem ar enerģētikas infrastruktūrām.

Definējot atklātus, stabilus un paredzamus tirdzniecības noteikumus, paralēli noris pārrunas par Kodolvielu tirdzniecību, kas ir abu pušu kodolrūpniecības interesēs. Jaunajā vienošanās tiks ņemti vērā ne tikai jauni tirgus apstākļi paplašinātajā Eiropas Savienībā, bet arī nepieciešamība uzturēt abu pušu industriju pastāvību.

Tirdzniecības attiecības kodolvielu jomā ar jaunām Dalībvalstīm Krievija ekonomikā veido vairāk kā 200 miljonus ASV dolāru gadā, kas atbilst aptuveni 80% jauno dalībvalstu tirgum (12% tirgus ekvivalents 25 valstu Savienībā). Krievijas eksporta uzņēmumi ir noslēguši ilgtermiņa līgumus, lai apgādātu jauno dalībvalstu atomelektrostacijas, no kuriem daži pārsniedz 2004. gada 1. maija termiņu. Diplomātiskajā sarakstē abu sarunu partneru starpā, kas tika parakstīta 2004. gada aprīlī, ļāva precizēt šajā jomā pielietojamus tiesību aktus, apstiprināt šo līgumu derīgumu Euratom līgumā (105.punktā) un izvairīties no nevajadzīgiem konfliktiem ar jaunām dalībvalstīm.

Turklāt ir svarīgi, lai enerģijas tirdzniecību aizstāvētu likumi un vispārēji atklāti un paredzami tirdzniecības principi. No vienas puses ar Partnerattiecību un sadarbības Līgumu un Pasaules Tirdzniecības Organizācijas tiesību aktiem, un no otras puses ar pasākumiem tirdzniecības vienkāršošanas un investīciju aizsardzības jomā Eiropas Ekonomiskajā Zonā.

b) Eiropas enerģijas tīkli

Enerģijas transporta drošība ir viens no Eiropas Savienības stabilas un nepārtrauktas apgādes nosacījumiem. Neattīrītā nafta no Krievijas tiek transportēta pa zemes ceļu

(naftas vads vai gāzes vads) vai pa jūras ceļu (skat. iepriekš). Ja priekšroka tiek dota zemes ceļu transportam, ir jācenšas nostiprināt tīklu.

Eiropas Savienības un Krievijas galotņu tikšanās laikā tika definēts 2001. gada prioritāro projektu saraksts, kas nosaka Eiropas enerģijas tīklu iespējamības pētījumu priekšmetu, ko līdzfinansē Eiropas Savienība.

Eiropas enerģijas tīklu revīzijas dati, apstiprināti 2003. gada 26. jūlijā, nosaka noteiktu daudzumu elektrības un gāzes infrastruktūru projektu, kur tiek iesaistīta Krievijas Federācija. Revīzija¹⁵ ir noteikusi, kā galveno gāzes vada projektu, kam būs jāsavieno Lielbritānija un kontinentālās Eiropas Ziemeļus ar Krieviju. Sadarbības nozīme enerģētikas infrastruktūrā ir īpaši jāuzsver attiecībā uz procentuālo attiecību, ko veido naftas vadi, kā alternatīva jūras naftas transportam Baltijas jūrā. Tādas Skandināvijas valstis, kas atrodas pie Baltijas jūras, ir sevišķi noraizējušās par jūtamam naftas tankeru skaita palielināšanos, proporcionāli palielinot naftas noplūdes risku piekrastes valstīs.

Dibināts uz komerciāliem un ekonomiskiem uzskatiem, šo projektu īstenošanai enerģētikas dialogs neaizstāj privāto sektoru. Etiķetei, kas raksturo « kopējās intereses » projektus, ir mērķis vienkāršot to realizāciju, it sevišķi stājoties pretī Eiropas investoru nepatīkami iesaistīties Krievijā, būtisku tirdzniecības risku dēļ.

Lai izvairītos no Baltijas jūras vai Bosforas jūras šauruma pārslogošanas, jāmeklē arī citus naftas transportēšanas ceļus. Dzelzceļa transporta apjoma pieaugums ir viena no iespējām, kas rada pastiprinātu interesi pašreizējos naftas cenu nepārtraukta kāpuma apstākļos. Šis alternatīvais risinājums varētu kopumā veicināt jautājuma risināšanu par cauruļveida ceļu veidošanu.

3.4. Enerģijas dialogs par kontinentālā tirgus mēroga tirgus labā

Dialogs par enerģiju veicinājis abu pušu tuvināšanos, kurai būtu nākotnē jākļūst ciešāka, jo Krievijas un Kopienas tirgu, stratēģiju saplūsmē ir uz pareizā ceļa. Enerģētikas iekšējā tirgus principi, piemēram, enerģētiskā efektivitāte, uzņēmumu iekšējo struktūru reforma, elektroenerģijas sektora reforma, kā pakalpojumu nodalīšana, varētu sastādīt daļu no piemēriem Krievijas enerģijas sektora restrukturizācijai un reformām. Ja abi tirgi ir atšķirīgi, tiem vajadzētu iesaistīties no kopējiem principiem.

a) Elektrības tīklu savietojamība

Pārrunas par elektrosistēmas reformu ir ļoti aktīvas. Paredzot Eiropas kontinenta elektrības vajadzības, jāplāno krievu elektrību piedalīšanos kopienas elektroenerģijas tirgū.¹⁶ Krievijas elektrības tīklu savstarpējā sinhronā saslēgšana ar ES kontinentālo tīklu tika iekļauta « kopējo interešu » projektu sarakstā, ko pieņēma ES un Krievijas galotņu tikšanās laikā 2001. gada oktobrī.

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmuma priekšlikums noteica pamatlīnijas Eiropas enerģiju tīkliem un atcēla lēmumus Nr. 96/391/EK un Nr. 1229/2003/EK.

¹⁶ Saskaņā ar Starptautiskās enerģētikas aģentūras (IEA) un EURELECTRIC prognozēm līdz 2030. gadam Eiropas Savienībai 30 gadu laikā ir jāiegulda aptuveni 600 GW ražošanas iekārtās, lai atbilstu Eiropas elektrības patērētāju vajadzībām.

Lai to panāktu ir jāatrisina daudzus ar to saistītus jautājumus, sevišķi tos, kas attiecas uz noteikumiem par apkārtējo vidi, piemēram, kodoldrošība Krievijā vai savstarpība tirgus piekļuvei, ievērojot starptautiskās saistības, kas attiecas uz katru partneri.

2003. gada oktobrī apaļā galda sanāksmes laikā, tika analizēti nepieciešamie apstākļi, lai veidotu kopēju elektroenerģijas tirgu. Starp grūtībām tika minētas :

- Regulatora trūkums Krievijā, kas tika konstatēts, pateicoties pētījumam, veiktam 2004. gada martā. 2004. gada septembrī, Krievijas pārstāvji tika uzaicināti piedalīties Florences elektroenerģijas regulatoru sektora Forumā. Viņu izpratne par sistēmas ieviešanu iekšējā tirgū veicinās drīzāku abu tirgu integrāciju ;
- Adekvātu un salīdzināmu normu piemērošana vides un drošības jomā elektrības ražošanai, piemēram, noteikumi par ogļu kurināmo vai kodoldrošības garantiju¹⁷ ;
- Abu tirgu efektīvai integrācijai nepieciešams, lai būtu ieviesta kopīgai izmantošanai vajadzīgā infrastruktūra, un Krievijas un dalībvalstu elektrosistēmu sinhronizācija. Tīklu savietojamības darba grupai ir jāizpēta pašreizējā situācija. Šobrīd noris iespējamības pētījums (ko līdzfinansē Komisija un RAO-UES) par sinhronu UCTE un IPS/UPOS sistēmu tīklu saslēgšanu, un tam ir jābeidzas ne vēlāk kā 2007. gadā.

Finanšu garantijas sistēmas ieviešana varētu veicināt reformas procesu gan elektroenerģijas sektorā, gan naftas sektorā.

b) Nostiprināt infrastruktūru drošību

Enerģija ir viena no galvenajām jomām, kas gūst labumu no navigācijas ar satelītu palīdzību. Tā izmantošana sedz visu darbību ķēdi no zemes dzīļu izlūkošanas līdz būvēšanai un transporta uzraudzībai, iekļaujot arī atrašanās vietas pārraudzību. Krievija modernizē savas sistēmasprogrammas – GLONASS – ietvaros un gatavojas atvērt taš arī civilajai lietošanai. Eiropas programma – GALILEO – paredz līdz 2008. gadam īstenot pirmo navigācijas sistēmu ar satelītu palīdzību, kas ir īpaši izveidota civilai un komerciālai lietošanai.

Kopīga GLONASS un GALILEO izmantošana ir izvirzīta par mērķi kopš 1999. gada. Šo divu tīklu papildu izmantošana ievērojami pastiprinās transporta un enerģijas ražošanas infrastruktūru drošību.

Dialogs par enerģiju ir labvēlīgi ietekmējis pārrunu uzsākšanu par divu sistēmu savietojamību. Panāktais progress ļauj plānot šādas vienošanās noslēgšanu līdz 2005 gada beigām. Līdzās šīm diskusijām par tehnisku GLONASS un GALILEO saderību, uzsāktā sadarbība paredz kopīgu uztvērēju attīstību, kā arī specifiskas lietojumprogrammas enerģijas jomā (zemes dzīļu izlūkošana, transporta infrastruktūru būvēšana un uzturēšana).

c) Investīciju garantija

¹⁷

Šajā sakarā, ir jāpriecājas par kodoldrošības kontroles neatkarīgas sistēmas ieviešanu..

Vispārējam investīciju klimatom Krievijā jākļūst atklātākam, stabilākam un paredzamākam. ES turpina iedrošināt Krieviju ieviest nepieciešamās reformas. Krievijas pievienošanai Pasaules Tirdzniecības Organizācijai šajā ziņā būs pozitīva ietekme. Turklāt tirdzniecības veicināšanas un investīciju aizsardzības mērķiem un darbībām, kas patlaban attīstās Eiropas ekonomiskajā zonā, vajadzētu arī pozitīvi ietekmēt investīciju klimata uzlabošanu Krievijā.

ES un Krievijas enerģētikas finanšu attiecību uzlabojums ir veicinājis dažādu iniciatīvu rašanos. Sākotnēji (2002. gadā) radās ideja par **Starptautisko arbitražas spriedumu garantiju fondu**. Konceptā bija novērst operatoru apslēptu nedrošību, kas tika konfrontēti ar iespējamu starptautisko arbitražu spriedumu transpozīcijas trūkumu krievu juridiskajā sistēmā, kurus pasludināja saistībā ar dažādiem uzņēmumiem starp Eiropas un Krievijas kompānijām. Iespējamības pētījums, ko bija uzdevusi komisija, puda secinājumu, ka šis koncepts patiešām identificēja īstu problēmu, bet tā īstenošana būtu finansiāli ļoti dārga Kopienas budžetam (ap 500 miljoni eiro), turklāt tādējādi nebūtu, piešķirta kritiski nepieciešamā summa fondam paredzēto projektu adekvātai segšanai. No juridiskā viedokļa, 25 dalībvalstu un Krievijas ratifikācijas bija nepieciešamas, un šādas garantijas piešķiršana varētu tikai veicināt Krievijas juridiskās sistēmas nefunkcionālas darbības izlīdzināšanu.

Šis paredzētais sistēmu trūkums ir novedis pie alternatīvas iniciatīvas noteikšanas, ko veido zemākas izmaksas, un kas atbilst tirgus tiesību aktiem, ko pasūtīja Komisija Eiropas investīciju Fondam. Šīs pieejas pamatā ir novērojums, ka Krievijas operatoriem, pat jēlnaftas kursa kāpuma gadījumā, nav pienācīgas pieejas starptautiskam monetārajam tirgum un it sevišķi ilgtermiņa finansējumam. Tātad, tikai ievēljamu projektu attīstībai, kuru izmaksas ir līdz 200-300 miljardiem eiro, ir nepieciešama pieeja finansējumam, kas ir ilgāks par 5 gadiem, kāds ir pašreizējais tipveida termiņš. Ideālajā variantā, šim ilgumam būtu jābūt vismaz 10-12 gadus ilgam. Lai to panāktu, jāplāno «**Energy Desk**» ieviešana, ko apmaksātu daudzpusējās attīstības banka, kas izmantotu savu privilēģēto statusu Enerģētikas dialoga labā, sevišķi aktīvi piedaloties **banku apvienību** izveidē. Tādējādi tiktu izvirzīts par mērķi dot krievu projektu attīstībai resursus ilgākam termiņam un par mazāko cenu, sadalot riskus starp vairākām banku apvienībām.

«Energy Desk» cena Eiropas Savienībai būtu ierobežota ar sākumizmaksu segšanu. No Krievijas uzņēmumu vai varas institūciju puses nebūtu nepieciešams neviens kapitālieguldījums. Iniciatīva iekļautos Partnerattiecību un sadarbības Līgumā. Šim konceptam būtu jātiek atbalstītam ar bankām un enerģētikas jomā aktīvajiem uzņēmumiem, lai tas pilnībā papildinātu pēdējos.

Paralēli varētu tikt izvērstas arī citas iniciatīvas, it sevišķi varētu plānot iespēju izveidot **enerģētikas efektivitātes investīciju vai garantiju fondu**, kas šķiet pamatots dēļ Krievijā esoša liela enerģijas zuduma (ap 40%). Šā fonda darbību varētu vērst uz Eiropas uzņēmumu atbalstu, kas šajā sfērā aktīvi darbojas Krievijā. Jebkurā gadījumā, pirms uzsākšanas, šī instrumenta koncepcija prasa detalizētu izvērtēšanu un funkcionēšanas analīzi. Tai pašā laikā tam būtu nepieciešams kopienas budžetam ievērojams kapitālieguldījums, bet varētu būt arī saistīts ar Kioto protokola īstenošanu ar Krieviju.

Pēc Kioto protokola ratifikācijas, var uzskatīt, ka papildus investīciju garantiju fonda sagatavošanai enerģētikas efektivitātei, ir sinerģijas, ko varētu iegūt no elastības mehānisma ieviešanas, saistībā ar Kioto protokolu.

4. SECINĀJUMI

Dialogs ir pierādījis savu lietderību ar konkrētiem rezultātiem, ar kuriem var lepoties. Pušu stratēģijas un politikas tuvinās, par ko ir jāpriecājas.

Eiropas Savienības likumu kopums varētu kļūt par piemēru enerģētikas sektora reformas īstenošanai Krievijā. Šis piemērs ir vairāk jūtams elektroenerģijas sektorā nekā gāzes sektorā. ES uzskata, ka šai reformai jābūt prioritārai Krievijā, tā ir nepieciešama, lai nodrošinātu ilgstošu attīstību ne tikai krievu enerģētikā, bet arī krievu ekonomikā kopumā.

Tomēr vēl aizvien ir vairāki jautājumi, kuri jāatrisina, lai veicinātu labāku abu tirgu integrāciju. Nākotnē būs jādefinē kā prioritārie, sekojošas, abpusēji izvērtētas tēmas:

- iedrošināt reformu procesu enerģētikas sektorā Krievijā;
- attīstīt enerģētikas efektivitāti, tehnoloģiju apmaiņu, vidi un Kioto protokola īstenošanu;
- veicināt un aizsargāt investīcijas;
- ieviest visu Eiropu aptverošu dabas gāzes tirgu;
- rūpēties par naftas transporta pastiprināšanu uz zemes ceļiem (cauruļvads, dzelzceļi labāk kā jūras ceļi).

Šo mērķu īstenošana labvēlīgi ietekmēs lielāka kontinentālā tirgus izveidošanu.

Pieaugošai savstarpējai saistībai starp Eiropas Savienību un Krieviju ir nepieciešama ciešāka sadarbība, it sevišķi enerģētikas sektorā. Enerģētikas dialogs un tā specifiskie aspekti, kas saistīti ar Kioto protokola īstenošanu, labvēlīgi ietekmēs vienoto ekonomisko telpu un iekļausies Partnerattiecību un sadarbības Līgumā.

PIELIKUMS

Krievijas Federācija			ES 25	
	2000	2020	2000	2020
Iedzīvotāju skaits (miljoni)	146	120 līdz 125	453	462
NKP (miljardi €)	220	/	8940	14460
Gada pieaugums	6,3%		2%	2,4%
Patēriņš (Mtep)	586	900	1650	1895
Patēriņš uz vienu cilvēku (tep/h)	4	7,2	3,6	4,1
Nafta: Rezerves	65 miljardi brl	/	6,5 miljardi brl	/
Ražošana	323 Mtep	500 Mtep	164 Mtep	102 Mtep
Eksports + /Imports -	+ 205 Mtep	+ 330 Mtep	- 518 Mtep	- 632 Mtep
Tirdzniecība ESunKrievija	+ 126 Mtep	:	- 126 Mtep	:
Gāze: Rezerves	jeb 60% 47 triljoni m3	/	jeb 25% 3 triljoni m3	/
Ražošana	490 Mtep	600 Mtep	197 Mtep	147 Mtep
Eksports + /Imports -	+ 175 Mtep	+ 216 Mtep	- 186 Mtep	- 450 Mtep
Tirdzniecība ESunKrievija	+ 90 Mtep		- 90 Mtep	:
Ogles: Rezerves	jeb 36% 157 miljardi tonnu	/	jeb 50% 100 miljardi tonnas	/
Ražošana	116 Mtep	190 Mtep	203 Mtep	124 Mtep
Eksports + /Imports -	+ 12 Mtep	+ 23 Mtep	- 91 Mtep	- 128 Mtep
Tirdzniecība ESunKrievija	+ 4 Mtep		- 4 Mtep	:
Urāns: Rezerves	jeb 33% 158 000 tonnas	/	jeb 5% 15 000 tonnas	/
Ražošana	2 500 tonnas	5 000 tonnas	711 tonnas	0
Eksports + /Imports -	+ 16 000 tonnas	-	- 15.800 tonnas	-
Tirdzniecība ESunKrievija	ES 4.200 tonnas	-	- 4.200 tonnas	-